

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Tomáše Lichovníka, soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy a soudce Vladimíra Sládečka o ústavní stížnosti stěžovatele **O. V.**, zastoupeného Mgr. Martinem Doležalem, advokátem se sídlem v České Skalici, Kladenská 2253/23, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 35 Co 284/2020-129 ze dne 31. 8. 2020 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 32 Nc 1212/2020-118 ze dne 4. 8. 2020, za účasti **Městského soudu v Praze** a **Obvodního soudu pro Prahu 2**, jako účastníků řízení, a **Project Real Estate Lambda s. r. o.**, se sídlem v Praze 2, Jana Masaryka 56, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 35 Co 284/2020-129 ze dne 31. 8. 2020 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 32 Nc 1212/2020-118 ze dne 4. 8. 2020 bylo porušeno stěžovatelovo právo na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 35 Co 284/2020-129 ze dne 31. 8. 2020 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 2 č. j. 32 Nc 1212/2020-118 ze dne 4. 8. 2020 se zrušují.

Odůvodnění:

I. Vymezení projednávaného případu

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí, neboť je přesvědčen, že jimi bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Podle stěžovatele obecné soudy formalisticky odmítly opakovaný návrh stěžovatele na nařízení předběžného opatření s tím, že stěžovatel řádně nezaplátil příslušnou jistotu, ačkoliv ta byla v době rozhodnutí fakticky složena na účtu soudu.

II. Rekapitulace procesního vývoje a skutkových okolností věci

2. Stěžovatel je ve sporu s vedlejší účastnicí ohledně odpovědnosti za vady na bytové jednotce, kterou vedlejší účastnice stěžovateli prodala. Jelikož stěžovatel pojal obavu, že se vedlejší účastnice snaží zcizit svůj jediný majetek a že výkon případného soudního rozhodnutí o povinnosti zaplatit částku odpovídající slevě z kupní ceny bude ohrožen, podal dne 28. 7. 2020 u Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „nalézací soud“) návrh na nařízení předběžného opatření. Navrhovaným předběžným opatřením mělo být vedlejší účastnici uloženo, aby se zdržela jakéhokoliv právního jednání směřujícího ke zcizení její bytové jednotky, k ní náležícího podílu, jakož i dalšího pozemku; stěžovatel se dále domáhal, aby příslušnému katastrálnímu úřadu bylo zakázáno provést související vklad vlastnického práva. K zajištění případné náhrady škody nebo jiné újmy, která by vznikla předběžným opatřením, složil stěžovatel do pokladny nalézacího soudu dne 27. 7. 2020 částku 10 000 Kč. Nalézací soud stěžovatelův návrh zamítl usnesením č. j. 32 Nc 1210/2020-96 ze dne 29. 7. 2020, neboť dospěl k závěru, že stěžovatel neprokázal, že by potenciální výkon rozhodnutí měl být ohrožen, a rozhodl rovněž o vrácení složené jistoty z účtu soudu; podle nalézacího soudu měla vedlejší účastnice další nemovitý majetek, se kterým nebylo nijak nakládáno. Dne 1. 8. 2020 se stěžovatel vzdal práva odvolání proti danému usnesení ze dne 29. 7. 2020.

3. Následně stěžovatel podal dne 2. 8. 2020 nový návrh na nařízení předběžného opatření, kterým se domáhal totožného rozhodnutí jako v původním návrhu ze dne 28. 7. 2020; svoji argumentaci doplnil o vyjádření k dalšímu existujícímu majetku zjištěnému nalézacím soudem v předchozím rozhodnutí, jehož cena byla podle stěžovatele velmi nízká. V novém návrhu rovněž stěžovatel požádal o „přepis“ složené jistoty z původního návrhu k návrhu novému (č. l. 7 soudního spisu sp. zn. 32 Nc 1212/2020 – viz níže). Nalézací soud druhý návrh stěžovatele podle § 75b odst. 2 občanského soudního řádu (dále též „o. s. ř.“) odmítl ústavní stížností napadeným usnesením ze dne 4. 8. 2020, protože stěžovatel podle něj řádně nesložil za návrh na nařízení druhého předběžného opatření jistotu ve výši 10 000 Kč, a to v den, kdy byl opakovaný návrh podán. V odůvodnění napadeného usnesení nalézací soud uvedl, že stěžovatel složil jistotu k návrhu dne 27. 7. 2020 v jiné věci vedené pod sp. zn. 32 Nc 1210/2020, ve které byl návrh zamítnut a rozhodnuto pravomocně o vrácení složené jistoty; nalézací soud jistotu dosud nemohl vrátit, ačkoliv usnesení nabylo právní moci dne 1. 8. 2020, protože stěžovatel nesdělil za účelem vrácení peněz číslo svého bankovního účtu. Dotazem na účtárnu soudu nalézací soud zjistil, že ve věci vedené pod sp. zn. 32 Nc 1210/2020 nebyla podána žádost, aby jistota, která má být vrácena, byla připsána k jinému návrhu. Nalézací soud konečně odkázal na zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví (dále jen „zákon

o účetnictví), s tím, že soud, stejně jako ostatní osoby, musí přijaté platby evidovat řádným způsobem a nelze s nimi bez zákonných podkladů manipulovat.

4. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) ústavní stížností napadeným usnesením ze dne 31. 8. 2020 potvrdil napadené rozhodnutí nalézacího soudu ze dne 4. 8. 2020 jako věcně správné. Podle odvolacího soudu ze zákonné úpravy vyplývá, že jistota se skládá ve stejný den, kdy je podán návrh na nařízení předběžného opatření. Nedal-li stěžovatel pokyn soudu v řízení vedeném pod sp. zn. 32 Nc 1210/2020 k převodu složené jistoty do řízení vedeného pod sp. zn. 32 Nc 1212/2020, a to ke dni 2. 8. 2020, zákonná podmínka složení jistoty spolu s podáním návrhu dne 2. 8. 2020 nebyla podle odvolacího soudu naplněna.

III. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že postup nalézacího soudu byl svévolný a příliš formalistický, neboť stěžovatel identifikoval původní složenou jistotu ve druhém (opakovaném) návrhu na nařízení předběžného opatření ze dne 2. 8. 2020. V době podání druhého návrhu na nařízení předběžného opatření tedy jistota ve výši 10 000 Kč byla v dispozici soudu.

6. Ustanovení § 75b občanského soudního řádu podle stěžovatele nevyklučuje, aby příslušná jistota byla složena i dříve, než je podán samotný návrh. Ze zákonné úpravy nevyplývá ani to, že by stěžovatel musel příslušnou jistotu samostatně identifikovat v původním (pravomocně skončeném) řízení a „dedikovat“ ji do návrhu nového. Stěžovatel v tomto smyslu poukazuje zejména na nález sp. zn. I. ÚS 1008/13 ze dne 12. 5. 2014 (N 87/73 SbNU 473) týkající se uhrazení jistoty na jiný bankovní účet příslušného soudu než ten, který byl pro přijímání jistot určen.

IV. Předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní stížnost byla oprávněnou osobou podána včas [§ 72 odst. 3 č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], a není nepřijatelná ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona; stěžovatel je řádně zastoupen advokátem (§ 30 odst. 1 téhož zákona) a Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný.

V. Vyjádření k ústavní stížnosti

8. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval účastníka řízení a vedlejší účastníci řízení, aby se k ústavní stížnosti stěžovatele vyjádřili.

9. Odvolací soud odkázal na odůvodnění napadeného usnesení; vedlejší účastnice se ve stanovené lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřila. Nalézací soud odkázal na odůvodnění napadeného usnesení; zdůraznil, že v dané věci musel postupovat podle již pravomocného usnesení č. j. 32 Nc 1210/2020-96 a vrátit složenou jistotu, nepožádal-li stěžovatel výslovně v této věci, aby jistota byla přepsána k jinému návrhu. Stěžovateli nic nebránilo buď složit s podaným druhým návrhem jistotu novou, nebo výslovně podat návrh na přepis jistoty ve věci sp. zn. 32 Nc 1210/2020. Stěžovatel byl podle nalézacího soudu zastoupen advokátem a zákonná úprava týkající se složení jistoty je striktní. Soud

nemůže sám činit za účastníky úkony, zvláště za situace, kdy by následně mohlo dojít k nesprávnému úřednímu postupu.

10. Předmětná vyjádření Ústavní soud stěžovateli k replice nezasílal, neboť neobsahovala žádnou novou argumentaci ani nové skutečnosti.

VI. Upuštění od ústního jednání

11. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu zvážil, zda ve věci není třeba konat ústní jednání; dospěl k závěru, že by to nepřispělo k dalšímu objasnění věci, než jak se s ní Ústavní soud seznámil z vyžádaných spisů a podání účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VII. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

12. Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti a k zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů je povolán výhradně tehdy, nebyl-li z jejich strany dodržen ústavní rámec.

13. Esenciální součástí práva jednotlivce na soudní ochranu je právo na přístup k soudu, zaručené jak v čl. 36 odst. 1 Listiny, tak i v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Právo na přístup k soudu není absolutní a podléhá některým omezením, jež jsou vtělena do procesních předpisů v zájmu efektivy řízení; žádné z těchto (legitimních) omezení však nesmí být nepřiměřené a nesmí narušovat podstatu chráněného základního práva (viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 6. 2016 ve věci *Baka proti Maďarsku*, č. stížnosti 20261/12, § 120).

14. Právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému, že se může domáhat u soudu svého práva „*stanoveným postupem*“, přičemž „*podmínky a podrobnosti upravuje zákon*“ (viz čl. 36 odst. 4 Listiny). Procesní předpisy provádějící dané ustanovení Listiny musí obecné soudy interpretovat a aplikovat tak, aby na účastníky řízení nebyly kladeny nepřiměřené, tj. nad rámec smyslu a účelu právní úpravy jdoucí požadavky, a nebylo tím fakticky bráněno realizaci práva na soudní ochranu (viz bod 27 nálezu sp. zn. IV. ÚS 410/20 ze dne 16. 6. 2020; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Přepjatý formalismus v postupu obecných soudů může být v rozporu s požadavkem na zajištění efektivního a faktického přístupu k soudu (viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 4. 2018 ve věci *Zubac proti Chorvatsku*, č. stížnosti 40160/12, § 97). Ostatně, občanský soudní řád mimo jiné v § 6 výslovně uvádí, že „[v] řízení postupuje soud předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná.“

15. Z ústavněprávního požadavku efektivní a účinné soudní ochrany vyplývá, že nedostatky v organizaci a činnosti soudní moci (ke kterým při množství projednávaných věcí občas logicky dochází) nemohou jít k tíži těch, kteří se na soud obracejí jako na ochránce svých práv [nálezn sp. zn. IV. ÚS 204/16 ze dne 17. 1. 2017 (N 10/84 SbNU 139)]. O protiústavní postup soudu jde tehdy, vybočuje-li jeho procesní postup ze zákonných pravidel, která řízení před ním upravují, a vybočení je způsobilé negativně se promítnout do výsledku řízení; tak je tomu v případě zřetelných pochybení

administrativního charakteru, jimiž je kupříkladu založení rozhodné listiny do spisu jiného, omyl při datování jejího příchodu či přehlédnutí zaplacení soudního poplatku (viz bod 11 nálezu sp. zn. III. ÚS 831/20 ze dne 28. 4. 2020). Nejen evidentní „administrativní omyly“ ze strany soudu však mohou ve svém důsledku znamenat porušení práva zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

16. Výjimečný procesní institut předběžného opatření slouží k „rychlé“ ochraně práv účastníků, a to buď v průběhu již zahájeného řízení (§ 102 o. s. ř.), anebo dokonce ještě před jeho zahájením (§ 74 a násl. o. s. ř.). Jde o institut výjimečný, neboť se jím do jisté míry prolamuje zásada rovnosti, přímosti a ústnosti ovládající soudní řízení (srov. čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny), protože soud může předběžné opatření vydat bez nařízení jednání, jen na základě obsahu spisu, bez slyšení a vyjádření toho, proti němuž návrh směřuje. Procesní předpis dokonce soudu stanoví lhůtu, v níž má rychle rozhodnout o návrhu na předběžné opatření, která je bezodkladná, a není-li nebezpečí z prodlení, pak nejvýš sedmidenní (§ 75c odst. 2 o. s. ř.). Mají-li soudy ve vztahu k předběžnému opatření postupovat stanoveným způsobem, v duchu zákona a s cílem pro věc, musejí mít na zřeteli vždy dva účely, k nimž předběžné opatření slouží: 1) zatímni úprava poměrů; 2) zamezení zmaření výkonu rozhodnutí (exekuce). Zejména v případech, kdy je obava z ohrožení budoucího výkonu rozhodnutí (jako v souzené věci), může hrát roli v postupu soudu každá hodina, neboť například vyvedení finančních prostředků prostřednictvím internetového bankovníctví je otázkou několika minut.

17. Aby nebyl návrh na předběžné opatření účelově zneužíván, zavedl zákonodárce s účinností od 1. 4. 2005 (novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 59/2005 Sb.) institut jistoty za návrh na předběžné opatření. Jistota má sloužit k zajištění případné újmy, která vznikne v souvislosti s předběžným opatřením, a jde tak do určité míry o „poplatek za rychlost a překvapivost“. V okamžiku, kdy je soudci předložen spis s návrhem na předběžné opatření, musí zkoumat, zda byla zaplácena (složena) příslušná jistota, a to nejpozději ve stejný den, kdy byl návrh podán; není-li „kauce“ takto u soudu složena, soud návrh odmítne, neboť nejsou dány zákonné předpoklady pro meritorní projednání návrhu (viz § 75b odst. 1 a 2 o. s. ř.).

18. Ústavní soud se případem odmítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření pro údajné včasné nesložení jistoty zabýval v nálezu sp. zn. IV. ÚS 518/10 ze dne 23. 11. 2010 (N 233/59 SbNU 375). V něm uvedl, že *„pohyb písemností uvnitř soudu s ohledem na splnění povinností ze strany účastníků řízení ve stanovených lhůtách musí být organizován tak, aby nedošlo k újmě při uplatnění jejich práv.“* Ve výše citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 1008/13 pak Ústavní soud dospěl k závěru, že odmítne-li obecný soud návrh účastníka na vydání předběžného opatření s poukazem na § 75b odst. 2 občanského soudního řádu pouze z toho důvodu, že účastník uhradil požadovanou jistotu na jiný bankovní účet příslušného soudu než na ten, který byl pro přijímání jistot určen, je takový výklad (postup) nepřipustně formalistický a současně poruší práva účastníka na spravedlivý proces a přístup k soudu.

19. V nyní projednávaném případě stěžovatel podal návrh na předběžné opatření z důvodu možného ohrožení budoucího výkonu rozhodnutí. S tímto vědomím měly obecné soudy přistupovat ke kauze – aby ochrana práv byla rychlá a účinná – materiálně, a nikoliv formalisticky. Stěžovatel explicitně do druhého návrhu podaného dne 2. 8. 2020, tedy jen několik dnů po podání prvního návrhu, který byl zamítnut, a bylo pravomocně rozhodnuto o vrácení složené jistoty, uvedl, že *„se dne 1. 8. 2020 vzdal práva*

odvolání proti tomuto usnesení [č. j. 32 Nc 1210/2020-96 ze dne 29. 7. 2020], a protože jistota ve výši 10.000,- Kč by byla po právní moci usnesení vrácena žalobci, žádá žalobce o její připsání k tomuto návrhu“ (viz č. l. 7 soudního spisu sp. zn. 32 Nc 1212/2020). Byť tedy stěžovatel ve druhém návrhu projevil svoji vůli ohledně již složené a dosud nevrácené jistoty srozumitelně a bez jakýchkoliv pochybností, obecné soudy odmítly jeho druhý návrh s tím, že stěžovatel zároveň neprojevil záměr „převést“ jistotu ve věci jeho původního (prvního) návrhu. Jinými slovy, podle obecných soudů měl stěžovatel podat a směřovat totožný návrh na „přenesení“ jistoty rovněž k soudnímu spisu sp. zn. 32 Nc 1210/2020. Takový požadavek druhého totožného podání, směřovaného pouze k jiné spisové značce, je však nedůvodný a přepjatě formalistický.

20. Z důvodu efektivnosti postupu a zachování účelu předběžného opatření měl nalézací soud (zákonný soudce, rozhodující o opakovaném návrhu, v součinnosti s prvním zákoným soudcem) dát jednoduchý pokyn účtárně soudu, aby dosud nevrácenou jistotu z prvního návrhu převedla k návrhu druhému. Jak je známo soudci zpravodaji z jeho úřední činnosti, je taková účetní operace nejen možná, ale i velmi snadná. Uvedenému postupu v každém případě nebrání občanský soudní řád, který v § 75b odst. 1 o. s. ř., věta první, hovoří o „složení jistoty u soudu“ – nespecifikuje tedy konkrétně, jakým způsobem má být tzv. kauce složena. Obdobně Ústavnímu soudu není známa žádná zákonná překážka uvedeného postupu, jež by vyplývala ze zákona o účetnictví, na který nalézací soud v napadeném usnesení toliko v obecné rovině odkázal.

21. Je nepochybné, že v případě stěžovatele složená jistota byla v den podání nového pozdějšího návrhu v dispozici soudu a stěžovatel vyslovil jednoznačnou vůli, aby byla namísto vrácení použita k opakovanému návrhu na nařízení předběžného opatření. Jestliže obecné soudy odmítly návrh stěžovatele z důvodu nesložení příslušné jistoty, byl jejich postup v rozporu se smyslem procesní zákonné úpravy, a ve svém důsledku i s ústavně zaručeným právem stěžovatele na přístup k soudu a spravedlivý proces.

VIII. Závěr

22. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy porušily právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 10. března 2021

Tomáš Lichovník v. r.
předseda senátu

Za správnost:
Jana Němečková